

de sajnos, eredményre nem vezettek. Tapasztalataink szerint a madárvédelem, a betegségek, a hasznos rovarok szaporodásának előmozdítása, elegyes állabok nevelése az, ami erdeinket a káros rovarok pusztításától megóvjá. Ha a természet nem segít, mi eddigi védőeszközeinkkel sajnos nem küzdhetünk erdeink ellen-ségei ellen, legalább annyira nem, hogy azokat végkép megtörjük.

Hires fák életéből.)*

(IV.) E czim alatt közölt cikkeink kiegészítéseül még egy-néhány ritka hazai fára szükséges felhivnunk a figyelmet, melyekhez egy vagy más tekintetben történeti emlék fűződik. Azt hisszük, ezzel teljessé teszszük a sorozatát azoknak a fáknek, amelyeket kegyeletes emlék övez.

A nógrádmegyei Romhány határában, Rétságához közel egy aligha a *Corylus colurna* fajhoz tartozó mogyorófa vonja magára a figyelmet, melynek törzse oly vastag, hogy csak három ember birja átölelni, koronájának pedig átmérője 10—12 lépés. Gyümölcse nem nagy, de levelei feltűnőek, mert nem szőrösek, mint a mogyorófaké általában, hanem simák és sötétzöldek.

A fa egy dombon áll, templom romjai mellett. A dűlöt, hol a rom látható, most kastélykának hívják. Lehet, hogy valaha templárius kolostor volt, de az is lehet, hogy a később kihalt Romhányi család birta. A romok közt felkutatót kriptában sok csontvázat találtak s mellettük kisebb ékköveket. Voltak ezek között rendetlenül összehányt emberi maradványok, nagy puska-golyók, pléhre vésett katonanumerusok, a pléh másik oldalán nemes nevekkal. Távolabb a határban üregeket találtak, ahonnan szintén csontvázak, agyaggyöngyök s közvetlen a mogyorófa mellől szántás közben bronztárgyak is kerültek felszínre. Sőt a mult század 40-es éveiben egy molnár, ki azóta más vidékre költözött, egy pár fazék pénzt is talált. Viszont egy lelakatolt álkapocs

*) Nem tudjuk, vajjon az e czimen újabb és régebbi irodalmi források alapján felsorolt nevezetes fák ma még mind feltalálhatók-e a természetben, de ennek daczara érdemesnek tartottuk ezt az érdekes jegyzéket közreadni. *Szerk.*

ami tuvalevőleg a templárius-rend által alkalmazott büntetésnem volt, arra látszott mutatni, hogy itt valaha a templáriusok uralkodtak.

Más romok is vannak a templom romjaihoz közel, amelyek közt egy fülkében négyszögletű urnákat, vagy bronzkohókat leltek, sőt egy ezüst pecsétgyűrűt is a Sréter-czimerrel.

Sréter Jánosról azonban tudjuk, hogy Rákóczy Ferencznek volt egyik tábornoka, s mivel 1710. januárban Rákóczy Romhány mellett csatát vívott, valószínű, hogy a mogyorófa is Rákóczy korabeli emléke.

Annál valószínűbb ez, mert a felsőbodonyi Horváth-kertben szintén megtalálták az ágyuk helyét, melyeket Rákóczy, ki seregével a Tiszától jött Érsekújvár felszabadítására, a határnak Szátok felé elterülő sík részén állított fel Pickingen tábornok ellen, kinek csapatai Vadkernnél táboroztak. A fejedelem kengyelben reggelizett meg s úgy ment megszemlélni Károlyi Sándornak, a felsőbodonyi magaslatokon felállított csapatait, ahol aztán oldalba támadta az ellenséget s a szátoki mocsarakba szorította, ahol azonban Rákóczy generálisa Babocsay is ottveszett.

Ezen esemény emlékére ültethették a romhányi mogyorófát, mely ezek szerint szintén hiteles származása Rákóczyfa. De van Romhányban még egy más nevezetes fa is, a volt Sembery, most pedig Laszkáry-féle kertben. Ez egy hárs, amelynek koronája gyönyörű s oly terebélyes, hogy elfér alatta egy század katona. A fát családi hagyományok szerint Sembery Mártonné, Bene Zsuzsánna ültette s a szabadságharcban nevezetes szerepet játszott, mert alatta reggelizett egy ízben Rüdiger tábornok törzskari főnöke, Kaufmann tábornok, mikor a Komáromból a Tisza-felé vonuló Görgeyt üldözőbe vette. Maga Rüdiger a Prónay kastélyban volt elszállásolva.

Nógrád megye különösen gazdag történeti emlékü fáiban. Ludányban is van egy szép tölgyfa, mely alatt Rákóczy sokat üldögélt. A hontmegyei Szud községben pedig egy topolyafa érdemel figyelmet a Sembery-féle parkban, mely ha nem is bir történeti vonatkozással, de érdekes példány, mert törzse vastagabb a romhányi hársfáénál s dugványozás útján akkor ültették, mikor az 1848—49-diki honvédelmi bizottmány tagja, Sembery Imre született, mikor pedig meghalt, a vihar a fa ágait is összetörte.

Hires fája Nógrádnak a Lippa fája is, mely már ezer év előtt állott Nógrád vár környékén egy tóparton. A tó már nincs meg, de az ezeréves fa ma is diszlik s közelében áll a sziklavár gyönyörű kies helyen. A fa mérete akkora, hogy törzsét 5—6 ember foghatja csak át, lombárnya pedig 165 lépés; már a honfoglaláskor állott ez a fa, egy tót ballada így emlékezik róla:

„Turul madár rászállott a Lippára,
Feltűzték a Hunger zászlót a várra,
Rimóc főr lett már Naugrád gazdája,
Folkisz bíró lett a tótok bírása.“

Különben a váci püspökség története is említi, hogy Áron váci püspök már 1074-ben itt tartotta az első keresztény magyaroknak az istentiszteletet.

A Tót Muzeum egyesület IV. évfolyamának 36. lapján Reuss is megemlékezik egy óriási hársfáról Bukóc, nyitramegyei községben, melyről azt írja, hogy még Hollós Mátyás idejében ültették Berencs urai. Bizonyos, hogy Bukóc község alapításakor már meg volt 1597-ben, mert a Nyáry grófok bukóczi jobbágyaikhoz intézett parancsaikban gyakran használták már ez időben ezt a kifejezést: „a mi jobbágyainknak a hársfa alatt“.

A hársat különben Stefko-féle hársnak is nevezik (Stefkova Lipa), mivel közelében fekszik a Stefko-család birtoka. Nem annyira terjedelmes, mint inkább magas fa, úgy hogy fölér egy toronnyal s ez onnan van, mert a nép a virágjáért, melyet elad, időnként levagdossa oldalgalyait. Sőt a 60-as években egyszer a község tulajdonát képező fát magát is el akarták adni 26 forintért s csak Leska János lelkésznek sikerült megmentenie a végső pusztulástól.

Ami arányait illeti, alsó törzsének kerülete kitesz 7 métert, belseje odvas, de azért még erősen hajt. Valamikor a mellette levő Stefkoék egy odujába libákat szoktak belezárni, de a fa életképességéről tesz tanuságot, hogy ma már ez a lyuk is benőtt.

A Mathuzsálemkoru fák közé tartozik nálunk Zalában, Felső-Rajk községében is egy óriási szilfa, mely a templomtól délre áll s állítólag 8—900 éves. Törzse a földszinttől egy méter magasságban 8.25 méter kerületű s a törzse másfél méter magasságban

kétfelé ágazik. Egyik ág kerülete 4·9 méter, a másiké 4·5 méter, magassága meghaladja a falu tornyáét, mert nem kisebb, mint 20—22 méter. Ezelőtt 25 évvel egyik kisebb ágát a vihar letörte, de ez az ág is oly magas volt, hogy egész szekér tűzifa került ki belőle.

Az a hagyomány a szilfáról, hogy a kurucz világban állandóan kurucz-csapatok tanyáztak alatta, ami nem lehetetlen, mint-hogy a hely mintegy szélső pontja volt a kuruczok által birt területnek, úgy hogy a tőle 5 kilométerre fekvő Pacsa már labanczkézen volt.

Van aztán a fehérmegyei Kápolnás-Nyékhez tartozó pettendi pusztán, Vörösmarty szülőhelye mellett is egy ősrégi feketenyárfa (*Populus nigra*) csoport, a Kenessey család fehérmegyei ágának birtokán. A csoport egyik fája 31 méter magas. Két, villaalakban elágazó főága 1—1 méter vastag, törzsének kerülete pedig 14 méter. Tekintve, hogy a fekete nyárfa 500 évig is élél (?), nem lehetetlen, hogy e fák — össze-vissza 6 — az egykor nagy birtokos, de már rég kihalt Kutas-nemzetség ültetvényei, kikről a birtok házasság útján a XVII. század végén a Kenessey családra szállott, ezzel együtt a nyárfák is, melyek az 1698-ban Kenessey Péter által épített lakház kertjének legifőbb ékességei. Ugyanitt különben néhány ősrégi szilfa is látható, melyek közül a legnagyobb törzse 12 méter kerületű, magassága 29 méter.

Vége a budai várkertnek elzárt részében is áll egy hatalmas *Sophora* fa, körülbelül 2 méter magasságban elágazó törzsszel, melynek átmérője 150 centiméter. Ott áll, ahol régebben a Szent-György kapuhoz vezető út volt s most három erős vaskapocscsal és sodronnyal megerősített hatalmas ága van, a negyedik ág hiányzik.

Több száz éves egy Felső-Szudon, a Duló széknek nevezett réten álló óriás vadkörtefa is, melynek törzse több méter kerületű, terebélye alatt pedig több száz ember is elfér. Vadkörteben ez ritkaság, e környék népe szerint a fa több száz esztendő s a valamikor hadverő kuruczok pihentek.